

INSCRIȚIA LATINĂ DE PE FAȚADA DE NORD A CASEI CU CERB DIN SIGHIȘOARA

Dana Bänder

Casa cu Cerb este o clădire renașcentistă situată în centrul cetății din Sighișoara, cuprinzând colțul între Piața Cetății și Strada Școlii (Fig.1). Descrierilor detaliate ale acestui important monument¹ se adaugă aici prelucrarea inscripției latine de pe fațada de nord (Fig.2, Fig.3), care a fost doar parțial tradusă până în prezent.

O[MNIA SU]NT INCR[ATA] NIHIL [FEC]ISSE [B]EN[INGNE]
[GRAT]IA [PR]AETERITI NULLA LA[BORIS ERIT]
DISTICHON ISTU[D] P[A]RI[ETIN]AE [S]ORD[IDAT]US
HIS AEDIBUS IN SC[OLA] VOLVIT [N]ARUNDEM
POSSESSOR
SUFFULTOR ET INSTAURATOR MICHAEL DELI
ANNO CHRISTI 1693 DIE 10 IUNII AET[ATIS]
PROPRIAE 55 CONSUL[T]UT

Fig. 1: Casa cu Cerb

¹Erich Dubowy, *Sighișoara, un oraș medieval*, București 1957; Vasile Drăguț, *Cetatea Sighișoara*, București 1968; Ioan Fedor Pascu *Casa cu cerb. O istorie succintă a celui mai important monument civil din Sighișoara*, 2002; Idem, *Casa cu cerb Sighișoara, Studiu arheologic*, 2000; Machat, Christoph (Hrsg.): *Denkmaltopographie Siebenbürgen, BAND 4,1 Stadt Schäßburg*, Köln 2002, p. 144; Renate Schuster, *UNESCO-Weltkulturerbe Schäßburg, Bauten und Baugestalt einer einst deutsch besiedelten Stadt in Rumänien*, SVH Saarbrücken 2013, p. 168-242

Inscripția a fost descoperită în decursul lucrărilor de restaurare efectuate între anii 1997-2003 și conține informații importante asupra reconstrucției clădirii realizată în anul 1693 precum și al scopului ei. Inscripția este compusă din trei părți:

Primele două rânduri sunt citate din două opere diferite foarte apreciate în acele vremuri².

Partea centrală descrie refacerea clădirii, compusă din două părți, precum și înființarea unei școli.

Ultima parte conține informații asupra posesorului Michael Deli, care a refăcut clădirea și data exactă a terminării lucrărilor. Inscripția este parțial deteriorată, ceea ce explică faptul, că o parte din ea a rămas nedeslușită³. Textul spune:

*Întreaga lume este nerecunoscătoare binefacerele nu au fost luate în seamă
(Toți sunt nerecunoscători)*

Răsplătit nu va fi lucrul realizat

*(O casă) din două părți din această ruină îndoliată(?) / clădire păraginită(?)
această clădire a schimbat în școală cunoscutul posesor*

susținător și restaurator Michael Deli

*în anul lui Christos 1693 ziua 10 iunie la vârsta
propriuzisă 55 a hotărât.*

Fig 2: Inscripția latină de pe casa cu cerb

²Catullus, Valerius: Carmina 73, Melanchton, Philipp: De Ingratitudine hominum, în Renate Schuster: *op. cit.*, pp. 169-170

³ Atât în cetate cât și în orașul de jos diverse clădiri aveau fresce și inscripții, care în decursul timpului au dispărut sub straturile de vopsea. Până în perioada interbelică a secolului trecut, fațadele tuturor caselor erau incolore. Între anii 1921 și 1934 a locuit la Sighișoara Karl Scheiner din Telç în Cehia, numit și „arhitectul culorilor” sau „spaima caselor”, care a schimbat aspectul orașului, hotărând ca majoritatea clădirilor să fie zugrăvite în diferite culori.

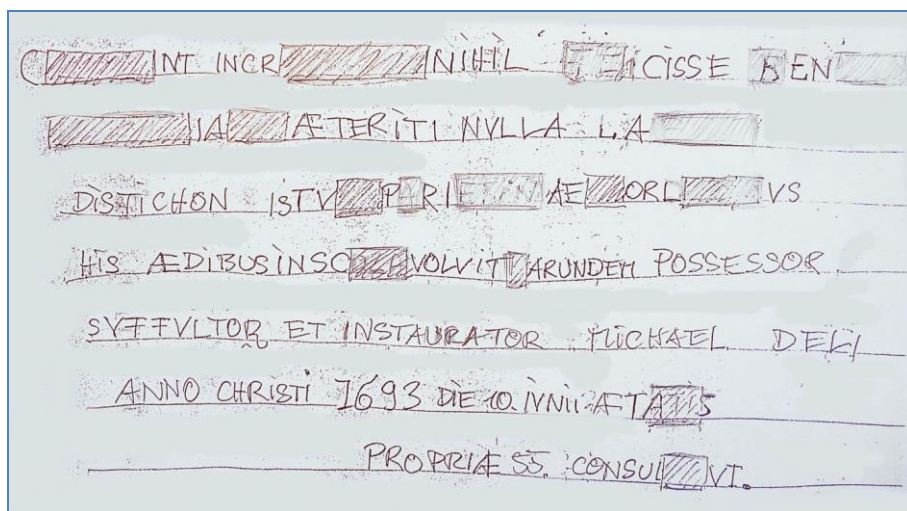

Fig. 3: Transcripția inscripției de pe casa cu cerb

Relevante pentru descrierea clădirii sunt rândurile:

DISTICHON ISTU[D] P[A]RI[ETIN]AE [S]ORD[IDAT]US
HIS AEDIBUS IN SC[OLA] VOLVIT [N]ARUNDEM POSSESSOR

Cuvântul DISTICHON (dublu, din două părți) confirmă faptul că două corpuri formează complexul clădirii, care în decursul timpului s-a format din mai multe clădiri separate⁴. Cuvintele PARIENTINAE SORDIDATUS (ruină, clădire distrusă, păraginită) sunt foarte nesigure, doar puține litere sunt citibile. În rândul HIS AEDIBUS IN SCOLA VOLVIT (această clădire s-a transformat în școală) s-au păstrat din cuvântul SCOLA (școală) doar literele SC. În spațiul deteriorat după literele SC se poate adăuga doar OLA. Deoarece vocabularul latin nu permite altă combinație de litere în acest spațiu, se poate trage concluzia, că o parte a clădirii a fost destinată pentru a fi folosită ca școală.

În timpul marelui incendiu din 30 aprilie 1676 a avut loc distrugerea aproape integrală a orașului de jos și parțială a clădirilor din cetate. Nu este exclus ca și cele două școli, care se aflau în orașul de jos, să fi fost distruse. Presupunând că deslușirea cuvintelor deteriorate este corectă, Casa cu Cerb a fost și ea grav afectată. Cu ocazia renovării clădirii a fost pus la dispoziție un nou lăcaș pentru educația elevilor, probabil în corpul din dreapta a intrării din Strada Școlii⁵.

⁴ Renate Schuster, *op. cit.*, pp. 172/173

⁵ Aici se afla o poartă mare, în: *Ibidem*, p. 174

„Schola majoris”, adică clasele superioare, care se aflau în „școala veche”, dată în folosință în 1606/1607 precum și în „școala nouă”, construită în anul 1619, ambele situate în apropiere de Biserica din Deal, au rămas neafectate⁶.

Din primele două rânduri ale inscripției, care conțin citate din autori renumiți, reiese că Michael Deli era o persoană erudită. Ca om al culturii și ca primar al orașului⁷ a avut desigur dorința de a stimula educația școlară. Înainte de a fi admiși la „schola majoris”, elevii erau obligați să se supună unor examene severe.

Inscripția de pe fațada de nord a Casei cu Cerb atestă că renumitul (NARUNDEM) posesor Michael Deli a hotărât (CONSULTUT) în anul 1693 să transforme (VOLVIT) clădirea părăginită într-o casă dublă (DISTICHON), în cadrul căreia s-a întemeiat o școală (SCOLA).

---

⁶ O redare amănunțită a sistemului scholar: Egon Machat, „Die Bergschule von den Anfängen bis in die Gegenwart“, in: Brandsch, Hans-Heinz, Heltmann, Heinz, Lingner, Walter (Hrsg.), *Schäßburg – Bild einer siebenbürgischen Stadt*, Wort und Welt Verlag, 1994, pp. 127 - 146

⁷ Johann Seiverth, *Inscriptiones Monumentorum Romanorum in Dacia Mediterranea*, Vienna, 1773, p. 319

Die lateinische Inschrift auf der Nordwand des Hauses mit dem Hirschgeweih in Schäßburg (Zusammenfassung)

Das Haus mit dem Hirschgeweih ist ein eindrucksvolles Renaissance-Bauwerk, das sich auf der Burg in Schäßburg befindet. Es bildet die Ecke zwischen Burgplatz und Schulgasse⁸. Der Bau hat im Laufe der Jahrhunderte zahlreiche Umgestaltungen erfahren, eine gründliche Sanierung und Restaurierung fand 1997 bis 2003 statt (Abb.1). Im Zuge der umfangreichen Arbeiten wurden im Obergeschoß auf beide Seiten der Fassade die Darstellung eines Hirsches sowie eine lateinische Inschrift auf der Nordseite freigelegt. Das Gebäude wurde in zahlreichen Veröffentlichungen beschrieben, die Inschriften jedoch nur auszugsweise veröffentlicht⁹.

Die teilweise stark beschädigte Inschrift¹⁰ enthält wichtige Aussagen über die Umgestaltung des Hauses am Ende des 17. Jhs., die durch den damaligen Besitzer veranlaßt wurde (Abb.2, Abb3).

O[MNIA SU]NT INCR[ATA] NIHIL [FEC]ISSE [B]EN[INGNE]
[GRAT]IA [PR]AETERITI NULLA LA[BORIS ERIT]
DISTICHON ISTU[D] P[A]RI[ETIN]AE [S]ORD[IDAT]US
HIS AEDIBUS IN SC[OLA] VOLVIT [N]ARUNDEM POSSESSOR
SUFFULTOR ET INSTAURATOR MICHAEL DELI
ANNO CHRISTI 1693 DIE 10 IUNII AET[ATIS]
PROPRIAE 55 CONSUL[T]UT

Die Inschrift sagt:

*Die ganze Welt (alle) ist (sind) undankbar /nichts haben bewirkt die wohltuenden Taten
Dank wird (für) die geleistete Arbeit nie sein (erhalten)*¹¹

(Ein) zweiteiliges (Haus) aus dieser trostlosen (?) Ruine / Gemäuer (?)

Dieses Gebäude in eine Schule gewandelt der berühmte / bekannte Besitzer

Träger und Erneuerer Michael Deli

Im Jahre des Christus 1693 am Tag 10 Juni im Alter

(von) genau (eigentlich) 55 hat beschlossen.

Die Inschrift besteht aus drei Teilen:

⁸ Christoph Machat (Hrsg.) *Denkmaltopographie Siebenbürgen*, Band 4,1, Stadt Schäßburg, Köln 2002, p. 144; Erich Dubowy, *Sighișoara, un oraș medieval*, București 1957; Renate Schuster, *UNESCO-Weltkulturerbe Schäßburg, Bauten und Baugestalt einer einst deutsch besiedelten Stadt in Rumänien*, SVH, 2013, pp. 168-242; Pascu Ioan Fedor: *Casa cu cerb. O istorie succintă a celui mai important monument civil din Sighișoara*, 2002; Pascu Ioan Fedor: *Casa cu cerb Sighișoara, Studiu archeologic*, 2000;

⁹ Christoph Machat, *op. cit.* p. 144; Renate Schuster, *op. cit.*, s. 169f

¹⁰ Zahlreiche Fassaden in der Altstadt waren mit Fresken und Inschriften versehen, die jedoch im Laufe der Zeit übermalt wurden. Das uns heute bekannte bunte Erscheinungsbild der Stadt entstand in der Zwischenkriegszeit des vorigen Jahrhunderts. Die Häuser, die bis dahin farblos waren, wurden durch das Wirken des Karl Scheiner (aus Teltsch/Telç in Tschechien) teilweise bunt angestrichen. Er lebte zwischen 1921 und 1934 in Schäßburg und ist als „der Farbenarchitekt“ oder „der Häuserschreck“ in Erinnerung geblieben. Möglicherweise hat die Übermalung der Inschriften dazu beigetragen, diese zu erhalten.

¹¹ Catullus, Valerius: Carmina 73. Melanchton, Philipp: De Ingratitudine hominum, in Renate Schuster, *op. cit.* s. 169-170

Die ersten beiden Zeilen enthalten Zitate aus zwei Werken, die sich damals großer Beliebtheit erfreuten.

Der mittlere Teil beschreibt die Umwandlung eines stark zerstörten Baus in ein Doppelhaus sowie die Einrichtung einer Schule.

Der dritte Teil erwähnt den berühmten Besitzer Michael Deli sowie das genaue Datum der Fertigstellung des Hauses.

Aussagekräftig für die Beschreibung des Gebäudes sind: DISTICHON (aus zwei Teilen) und HIS EDIBUS IN SC[OLA] VOLVIT [N]ARUNDEM POSSESSOR. (Dieses Gebäude in eine Schule gewandelt der berühmte Besitzer). Bekannt war, daß das Haus mit dem Hirschgeweih ein Komplex aus mehreren Bauteilen ist¹², das DISTICHON der Inschrift bestätigt diese Tatsache. Das Wort SC[OLA] ist nur in den Anfangsbuchstaben erhalten, die Größe der darauffolgenden beschädigten Fläche erlaubt jedoch keine andere sinnvolle Ergänzung. Fragwürdig ist die Ergänzung P[A]RI[ETIN]AE [S]ORD[IDAT]US (trostlose Ruine / Gemäuer), der vorliegende Vorschlag erscheint jedoch wahrscheinlich.

Am 30. April 1676 wurden durch einen großen Brand die Unterstadt und Teile der Burg zerstört. Mit großer Wahrscheinlichkeit sind auch die beiden Schulen der Unterstadt¹³ dem Brand zum Opfer gefallen. Die Inschrift bezeugt, daß das wohl stark beschädigte Haus mit dem Hirschgeweih in eine Schule umgewandelt wurde, wobei anzunehmen ist, daß ein Teil des Doppelhauses (im Eingangsbereich aus der Schulgasse¹⁴) dazu zur Verfügung gestellt wurde.

Die Gebäude der „schola majoris“ (die „alte Schul“ und die „Naye Schul“) neben der Bergkirche sind vom Brand verschont geblieben¹⁵.

Da die Anfangszeilen der Inschrift – Zitate berühmter Persönlichkeiten – die humanistische Bildung des Besitzers ausdrücklich hervorheben, ist anzunehmen, daß er bestrebt war, einen entsprechenden Unterricht zu unterstützen. Auch hatte er als Bürgermeister der Stadt¹⁶ die Verpflichtung, ein geordnetes Schulwesen zu gewährleisten.

Die Inschrift auf der Nordwand des Hauses mit dem Hirschgeweih bezeugt demnach, daß im Jahre 1693 der berühmte (NARUNDEM) Besitzer (POSSESSOR) MICHAEL DELI, der sich sowohl als Angehöriger des Bildungsbürgertums (bezeugt durch die Anfangszeilen) als auch als Träger (SUFFULTOR) und Wiederhersteller (INSTAURATOR) präsentiert, beschlossen hat (CONSULTUT), ein auffälliges Gebäude (PARIETINAE? SORDIDATUS?), ein Doppelhaus (DISTICHON) in einem Gebäude mit einer Schule zu verwandeln (HIS AEDIBUS IN SCOLA VOLVIT).

Cuvinte cheie: DISTICHON (casă dubla), SCOLA (școală), NARUNDEM (renumit), Michael Deli, primar.

Schlüsselwörter: DISTICHON (Doppelhaus), SCOLA (Schule), NARUNDEM (berühmt), Michael Deli, Bürgermeister.

¹² *Ibidem*, s. 172 ff.

¹³ Die beiden „Grundschulen“ befanden sich neben der Spitalskirche und auf dem Siechhof, die weiterführenden Klassen, die „schola majoris“, auf dem Schulberg. Siehe: Brandsch, Hans-Heinz, Heltmann, Heinz, Lingner, Walter (Hrsg.): *op. cit.* s. 128

¹⁴ Ehemals befand sich hier eine Tordurchfahrt: Renate Schuster, *op. cit.*, s. 174

¹⁵ Über das Schulwesen in Schäßburg siehe: Egon Mahat: Die Bergschule von den Anfängen bis in die Gegenwart, in: Brandsch, Hans-Heinz, Heltmann, Heinz, Lingner, Walter (Hrsg.), *op. cit.* s. 127ff

¹⁶ Johann Seiverth, *op. cit.* s.319